

Ivan Blatný, pozapomenutý básník, exulant – a úředně i „blázen“

Název emise: **Osobnosti: Ivan Blatný**

Den vydání: 13. listopadu 2019

Hodnota: A (ke dni vydání 19 Kč); č. 1052 (ČP)

Výtvarný návrh: Pavel Dvorský

Rozměr známky: 23 x 40 mm

Tisk: Poštovní tiskárna cenin, Praha

Druh tisku: plnobarevný OF

Tisková forma: 2x 50

Náklad: 500 tis.

Rytec FDC: Jaroslav Tvrdoň

FDC: OTp v barvě černé; náklad: 3.200; PTC

O poezii se zajímám celý život, dokonce jsem jako středoškolský student byl počátkem 70. let šéfredaktorem vcelku profesionálně vedeného celostátního časopisu pro mladé básníky Almanach mladých autorů, vydávaného ZO SSM v Benešově (dokud ho po dvou letech komunisti nezakázali). Přesně si vzpomínám, kdy mě poprvé oslovila – bylo mi třináct nebo čtrnáct a přecházel jsem přes obývací pokoj, kde se můj tatínek díval na televizi, snad to byla Nedělní chvilka poezie. Zaslechl jsem sugestivní hlas přednášející

báseň. Jestli to byl Zdeněk Štěpánek a Sovova Ještě jednou se vrátíme... nebo Jan Tříska a Blues pro bláznivou holku Václava Hraběte si už nevzpomínám. V každém případě mě to uhrnulo a tenhle okamžik ohromení mi utkvěl v paměti dodnes. Pod jeho vlivem jsem vstoupil do klubu začínajících autorů Literárium, v němž nás vynikající překladatel Jaroslav Simonides uváděl do světa poezie, a to zdaleka nejen té oficiálně vydávané.

Ale i když jsem od té doby přečetl nebo alespoň prolistoval spoustu básnických sbírek, z básní Ivana Blatného jsem až donedávna znal jedinou, a to jen díky tomu, že byla tématem trochu blízká filatelii: „*Podzim s vlákny pavouků, / těch, kterým samice později ukousne hlavu, / což bych některým krásným ženám také neodmítí; / mám totiž na čele poštovní známku... / Penny Black /*

první poštovní známka Anglie!“ A pak ještě slovní hříčku odkazující na Blatného přítele: „*Tam česká devět divukrásných žen / aby Josef Kainar nebyl samotén.*“ Z ostatních nic. Ani ty dávné, z údobí před jeho emigrací v roce 1948, kdy byl jako mladý úspěšný literát a komunista vyslán do Anglie jako člen delegace čs. spisovatelů, ani ty pozdější, jichž napsal neuvěřitelný počet – více než čtvrt milionu veršů! – v průběhu několika desítek let, jež strávil s diagnózou paranoidní schizofrenie v léčebnách pro duševně choré v Británii.

Blatný byl nervově nemocný už doma, za protektorátu. Poprvé byl hospitalizován po smrti svého blízkého přítele básníka Jiřího Ortena (srazil ho na ulici německá sanitka v den jeho 22. narozenin). Tomu položil na rakev bílou kytici, na jejíž stuze bylo napsáno: Proč jsi na mě nepočkal? Byl to zjevně odkaz na plán společné sebevraždy, o níž Blatný mluvil už počátkem května roku 1939 v dopisu Ortenovi: „*Sedím sám v odpolední, poněkud podmračené kavárně po jakémsi velice trapném a pokořujícím flámu a myslím na naši společnou sebevraždu. Ale rád bych na ni myslel už konkrétně: Přijde-li také Tvoje chvíle, napiš mi a já snad přijedu. Bylo by ovšem třeba, aby naše 'plynová komora' nám byla zajištěna na dobu, která stačí pro umření...*“ Blatný se o sebevraždu sám pokusil, dokonce prý několikrát, když si v Brně – v bytě své přítelkyně – pustil plyn. Do jaké míry šlo o čin demonstrativní či o vážný úmysl jasné není, neshodnou se na tom ani literární historici. Toto nelehké údobí však překonal a v horečném tempu napsal a vydal šest knih – z nich sbírka básní *Melancholické procházky* z roku 1941 dokonce zvítězila v celostátní soutěži.

Po osvobození se všechno zdálo lepší. Blatného tvorba pro děti z té doby je velmi hravá a někdy je přirovnávána k básním Františka Hrubína („*Plot / Byl jeden plůtek / dívče se nerozutek. / A každá jeho tyč, / chtěla jít někam pryč.*“). Ale jeho tvorbu pozdější, z údobí exilu, je těžké někam zařadit, mnohdy než o verše v tradičním smyslu, jde o slovní koláže. Pro představu jsem vybral báseň Anaberk: „*V některé z vesnic nad slaměnými dvory / kokrhá pes / Student studuje Melancholické procházky // Po práci hraje s otcem šach / dělá rošádu otec přemýšlí / matka pracuje děti si hrají v dílně na schovávanou // Bůh který vidí toto štěstí / nemusí nic měnit na věčnosti.*“

Blatného exilové texty bychom zřejmě neznali nebýt jeho ošetřovatelky v ústavu Frances Meachamové, bez ní by možná po jeho smrti skončily ve sběru. Meachamová ukázkou z nich koncem 70. let poslala manželům Škvoreckým do Kanady a ti výbor z nich vydali ve svém exilovém nakladatelství jako sbírku *Stará bydliště*. Blatného literární pozůstalost zachránil brněnský básník a nakladatel Martin Reiner, který se s autorem na sklonku jeho života v Británii setkal. „*Do křesla starobince v anglickém Edensoru se posadil drobný vetčný stařík. Chyběly mu zuby, fleky na kalhotách svědčily, že má už dávno po plesové sezoně*“, napsal o tom později. Po Blatného smrti zprostředkoval její převoz do Památníku národního písemnictví. Sám pak o autorovi napsal obsáhlou knihu *Básník. Román o Ivanu Blatném* (2014), za níž získal řadu významných literárních ocenění.

Ivan Blatný prožil v podstatě tragický život. V dětství osiřel, v temném údobí přelomu třicátých a čtyřicátých let podlehl myšlenkám na smrt, které unikli jen náhodou. Z romantické touhy po sociální spravedlnosti vstoupil do komunistické strany, ale brzy vystřízlivěl a hned po odchodu do Británie vrátil poštou svou legitimaci. V exilu však byl nešťastný (nedávno se na stejné téma vyjádřila exulantka Věra Kunderová, manželka Milana Kundery: „*Emigrace je nejhorší blbost, kterou může člověk v životě udělat...*“), neuměl anglicky, trpěl chorobnými obavami, že ho chce unést sovětská tajná služba, a nakonec tedy skončil v „blázinci“, kde ale nadále horečně tvořil.

Samozřejmě se necitím povolán posuzovat Blatného dílo. Z úmyslu připomenout 100. výročí jeho narození na poštovní známce jsem však byl od počátku rozpačitý. Proč nebyl vybrán někdo čtenářům bližší? Například Blatného druh básník Jiří Orten by letos slavil stejné sté výročí narození, podobně jako Ladislav Mňačko, jehož román *Smrt* si říká Engelchen vydaný před 60 lety získal světovou proslulost a kniha *Jak chutná moc* je dodnes kultovní připomínkou osmašedesátého roku. Pětasedmdesátin se letos nedožil básník Ivan Jirous. Předčasně zemřelému básníkovi Václavu Hraběti by napřesrok bylo osmdesát, od Wolkerova narození uplyne 120 let, stejně jako od Teigeho a Nezvalova, od Hrubínova 110. Od udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi letos uplynulo 35 let. A mohl bych pokračovat. Ale volba padla na Blatného, snad pro jeho brněnský původ a pro velký ohlas Reinerovy knihy o něm, i když ten se odehrál spíše v kruzích zapálených intelektuálů, běžných čtenářů si díky ní Blatného dílo nejspíš mnoho nezískalo.

Emise na jeho počest patřila k prvním, k nimž jsem se jako nový člen Komise pro výtvarnou podobu poštovních známek mohl vyjádřit v průběhu její přípravy. Na známku její tvůrce Pavel Dvorský navrhl napřed motiv města Brna, básníkova rodiště, to se mi ale zdálo nepatřičné. Proto jsme autorovi doporučili použít Blatného portrét – domnívám se, že umělci mají být představeni svým dílem, a pokud to nejde, má být ukázána jejich podoba. Za správné považuju, že Dvorský sáhl po předloze z Blatného mladých let, kdy u nás

vyšly jeho úspěšné knihy a kdy měl vlastně ještě většinu díla před sebou. Samozřejmě mohl použít i fotografii ze sklonku jeho života, ale z té milosrdně pro kresbu na FDC vybral jen lavičku, z níž básník odešel – a možná dokonce odlétl k nebesům, jak naznačuje lomená čára-pták-otevřená kniha v razítku...

Známku, obálku i razítko považuju za zdařilé. A přál bych si, aby někoho z těch, kdo se s nimi setkají, podnítily se s Blatného tvorbou seznámit. Díla básníků totiž žijí v jejich čtenářích, bez nich umírají.

Yvona Blatný
BRNO 13. 11. 2019

FB